

**Справа «Кордова проти Італії»
(Cordova v. Italy 45649/99)**

У рішенні, ухваленому 30 січня 2003 року у справі *«Кордова проти Італії»*, Суд постановив, що:

- мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції;
- не було необхідності вирішувати питання про порушення ст.13 Конвенції;
- не було необхідності вирішувати питання про порушення ст.14 Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд признав сплатити заявнику 8 000 євро як компенсацію моральної шкоди та 13 745 євро у відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Агостіно Кордова, громадянин Італії, народився у 1936 році і проживає зараз у Неаполі. Заява стосується подій, які трапилися у

1993 році під час перебування п. Кордовою на державній службі. У той час він обіймав посаду державного прокурора в м. Палмі. П. Кордова займався розслідуванням справи щодо особи, яка мала контакти з Франческо Коссіга, колишнім президентом Італії, котрий став згодом сенатором пожиттєво. П. Коссіга надіслав заявнику низку листів саркастичного змісту та різноманітні подарунки у вигляді іграшок. П. Кордова сприйняв ці дії як такі, що посягають на його честь і репутацію, і звернувся із заявою про порушення кримінальної справи щодо п. Коссіга за фактом образи посадової особи. У червні 1997 року заявник звернувся із клопотанням про визнання його цивільним позивачем у згаданій справі.

Сенат кваліфікував дії, у вчиненні яких було звинувачено п. Коссіга, як такі, що підпадали під дію імунітету, передбаченого ч. 1 ст. 68 Конституції Італії, з огляду на те, що вони були просто виявом думок депутата під час виконання ним парламентських обов'язків. На підставі згаданого конституційного положення магістратський суд м. Мессіни ухвалив припинити провадження щодо п. Коссіга. Заявник звернувся до прокурора, який займався справою п. Коссіга, із клопотанням оскаржити відповідне судове рішення, але йому було відмовлено на тій підставі, що аргументи, подані Сенатом, не були ні нелогічними, ні, вочевидь, свавільними.

Друга заява стосується коментарів, котрі були висловлені Вітторіо Згарбі, членом італійського парламенту, під час виборчої кампанії у

1994 році. П. Згарбі, виголошуючи свої промови, вдавався до особистих нападів на заявника у образливій формі. П. Кордова звернувся із заявою про порушення кримінальної справи щодо п. Згарбі на тій підставі, що останній вчинив наклеп у тяжкій формі. Згодом заявник звернувся із клопотанням про допущення його до процесу як цивільного позивача. П. Згарбі було засуджено до двомісячного ув'язнення і зобов'язано компенсувати шкоду. Магістратський суд постановив, що заяви п. Згарбі не були зроблені у зв'язку з виконанням ним службових депутатських обов'язків і, таким чином, не перебували під дією парламентського імунітету, передбаченого ч. 1 ст. 68 Конституції Італії. Апеляційна скарга п. Згарбі не була задоволена, і він звернувся до Касаційного суду, який постановив зупинити провадження і скерував справу до Палати депутатів. Палата депутатів висловила думку, що п. Згарбі діяв у зв'язку з виконанням ним своїх службових обов'язків. 6 травня 1998 року касаційний суд скасував рішення Апеляційного суду і постановив припинити провадження. Своє рішення касаційний суд обґрунтовував тим, що широке тлумачення поняття «парламентських обов'язків», визначене Палатою депутатів, охоплювало усі дії, котрі є політичними за своєю суттю та вчинені навіть поза межами парламенту. Він також вказав, що така позиція відповідала духу Конституції.

12 липня 2002 року у своїх ухвалях щодо прийнятності заяв п. Кордови відповідна палата Суду визначила, що основним питанням, яке має бути вивчено у ході судового розгляду, є питання про те, чи заявнику було забезпечено право на доступ до суду відповідно до ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Зміст рішення Суду

Покликаючись на ч. 1 ст. 6 та ст. 13 Конвенції, заявник стверджував, що судовий розгляд його справи у судовому магістраті м. Мессіні та у касаційному суді був несправедливим. Він також оскаржував на підставі ст. 14 Конвенції нерівність можливостей щодо свободи вираження поглядів, наданих йому у порівнянні з п. Коссіґа та п. Згарбі.

Суд зазначив, що заявник звернувся зі скаргою, у якій йшлося про поширення щодо нього інформації наклепницького характеру з боку двох членів парламенту, та згодом звернувся із заявою про те, щоб його було допущено як цивільного позивача до участі у розгляді кримінальних справ проти згаданих осіб. Отже, у вказаній ситуації зачіпалося право заявника на добре ім'я.

За підсумками дебатів у Сенаті (стосовно справи п. Коссіґа) та у Палаті депутатів (стосовно справи п. Згарбі) було постановлено, що відповідні заяви депутатів перебували під охороною парламентського імунітету. Парламентські рішення, ухвалені у зв'язку з цим, унеможливили продовження розгляду справи і позбавили заявника можливості вимагати компенсації шкоди, факт заподіяння якої він доводив у суді.

Суд зауважив, що законність та обґрунтованість згаданих рішень стала предметом розгляду у магістратському суді м. Мессіні щодо першої справи та у касаційному суді – щодо другої. Проте такого роду рішення не мали нічого спільного з можливим рішенням по суті заявлених вимог, тобто рішенням щодо реалізації права на добре ім'я. Також немає підстав вважати, що використана заявником можливість ініціювати провадження у відповідних державних органах була достатньою для забезпечення «права на суд». Заявника було позбавлено можливості вимагати компенсації заявленої шкоди внаслідок ухвалення відповідних рішень Сенатом та Палатою депутатів, а також наступних рішень магістратського суду м. Мессіні

та касаційного суду. Зокрема, останній у своєму рішенні відмовив заявнику у тому, щоб спрямувати відповідне питання на розгляд Конституційного суду Італії.

Відтак, Суд дійшов висновку, що мало місце втручання у право заявника на доступ до суду. Суд зауважив, що основою парламентських імунітетів була довготривала практика, яка, з одного боку, забезпечувала народним представникам свободу вираження поглядів, а з іншого – не допускала можливості політичних переслідувань, які б завадили виконанню парламентських повноважень. Тому Суд постановив, що втручання, про яке йдеться у справі і котре виявилось у формі застосування законодавчого положення про парламентський імунітет, відповідало законній меті захисту свободи слова у парламенті та забезпеченню розподілу повноважень між законодавчою та судовою гілками влади.

Суд далі розглянув питання про пропорційність такого втручання. Він, зокрема, вказав, що державі слід пам'ятати про те, що надання імунітетів членам свого парламенту може призводити до обмеження основних прав людини. Він нагадав, що сам факт ухвалення норми про парламентський імунітет не означав неминучого встановлення диспропорційного обмеження права на доступ до суду, котре закладено у ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд зауважив, що заяви депутатів, які стали приводом до порушення справи, не стосувалися виконання парламентських обов'язків у буквальному розумінні останнього поняття, а були зроблені, найімовірніше, у контексті суперечки приватного характеру.

Відмова у доступі до суду не може ґрунтуватися лише на тій підставі, що спір може мати політичну природу чи стосуватися політичної діяльності. На думку Суду, відсутність очевидного зв'язку між змістом заяв депутатів та їхньою діяльністю у парламенті означає те, що поняття пропорційності між метою (у контексті даної справи – це забезпечення свободи слова у парламенті й розподілу повноважень між судовою та законодавчою гілками влади – прим, перекладача) та допустимим засобом її досягнення (застосування норми про парламентський імунітет – прим, перекладача) має тлумачитись звужено. Це особливо стосується ситуації, у якій обмеження права на доступ до суду стали наслідком рішень політичних органів. Інший підхід означав би несумісне із ч. 1 ст. 6 Конвенції виправдання обмеження права особи звертатися до суду зі скаргами на заяви членів парламенту. Ставши на таку позицію, Суд вирішив, що рішення про відсутність підстав для притягнення п.

Коссіга до участі у справі та рішення суду про скасування обвинувального рішення нижчої інстанції у справі п. Згарбі порушили справедливий баланс, котрий має бути збережений між інтересами суспільства та необхідністю захисту основних прав людини. Суд надав особливої ваги тому факту, що після ухвалення згаданих рішень Сенатом та Палатою представників у заявника не залишалось розумних альтернативних засобів для ефективного захисту його прав, передбачених Конвенцією. Тому Суд постановив, що мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції. Суд зауважив, що скарги заявника на порушення ст. 13 Конвенції стосувалися тих самих фактів, які Суд розглянув у контексті застосування ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд також вказав, що у випадку коли питання стосується права на доступ до суду, ч. 1 ст. 6 Конвенції охоплює вимоги, що випливають зі ст. 13 Конвенції. Тому Суд дійшов висновку, що не було необхідності вирішувати питання про порушення ст. 13 Конвенції. Зважаючи на висновок щодо ч. 1 ст. 6 Конвенції, Суд вирішив, що не було необхідності окремо вивчати скаргу заявника на предмет порушення ст. 14 Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.